

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Biskup Franciszek Jop na Soborze Watykańskim II

Author: Damian Bednarski

Citation style: Bednarski Damian. (2016). Biskup Franciszek Jop na Soborze Watykańskim II. W: P. Górecki (red.), "Życie i posługa biskupa Franciszka Jopa (1897-1976) : w 40. rocznicę śmierci pasterza diecezji opolskiej" (S. 167-186). Opole : Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

ks. Damian Bednarski
Wydział Teologiczny UŚ

Biskup Franciszek Jop na Soborze Watykańskim II

„Mamy głęboką nadzieję, że obecny sobór stanie się źródłem wzmożenia religijności, udoskonalenia pracy duszpasterskiej kapłanów, głębszego zespolenia katolików, oraz jedności, a może zjednoczenia wszystkich chrześcijan” – pisał biskup Franciszek Jop z Rzymu do swoich diecezjan w liście pasterskim zredagowanym pod koniec pierwszej sesji soborowej¹. Był jednym z 63 polskich biskupów, którzy wzięli udział w obradach soborowych i jednym z 9, którzy uczestniczyli we wszystkich czterech sesjach. Trzykrotnie zabierał głos w trakcie obrad. Ponadto złożył pisemne interwencje w sprawie dyskutowanych projektów konstytucji. Był członkiem soborowej Komisji Liturgicznej, której spotkania i obrady odbywały się również poza aulą soborową, co więcej, również dodatkowo w trakcie przerw między poszczególnymi sesjami². Pilnie i sumiennie uczestniczył w dopołudniowych kongregacjach generalnych. Na bieżąco notował swoje spostrzeżenia, część z nich opublikował³. Po powrocie do diecezji wpisał je do swojej *Księgi czynności*⁴. Teksty wystąpień ojców soborowych, ich pisemne interpelacje, relacja z obrad i głosowań nad projektami dokumentów soborowych zostały zamieszczone w wielotomowym opracowaniu: *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*.

¹ F. JOP, *List pasterski księdza biskupa w Opolu, nadesłany z Rzymu, do duchowieństwa i wiernych Śląska Opolskiego z dnia 24.10.1962 r.*, WUDO 17 (1962), nr 12, s. 380.

² Biskup Franciszek Jop podzielił się swoimi doświadczeniami z pracy w Komisji Liturgicznej na łamach „Ateneum Kapłańskiego” (*Prace soborowej Komisji Liturgicznej*, AK t. CCCXXXII [1964], s. 151–159).

³ Zob. F. JOP, *Notatki soborowe*, WUDO 18 (1963), s. 113–141, 155–161, 181–190, 209–213, 225–234; 19 (1964), s. 39–45, 64–72, 155–162, 204–215, 232–235. Notatki sięgają do 30 października 1962 r.

⁴ *Liber functionum episcopaliū Francisci Jop Episcopi* (dalej: LF), t. I–IV (1945–1976), pisane własnoręcznie w języku polskim. Jest to wykaz czynności pontyfikalnych, a nie pamiętnik. Odniesienia do tego dokumentu podaję za: H.J. SOBECZKO, *Życie i działalność biskupa Franciszka Jopa w Opolu*, RTSO 6 (1978), s. 45–88.

W niniejszym tekście zostanie przedstawiona sylwetka biskupa Franciszka Jopa w kontekście przygotowań do soboru, prac w trakcie soboru oraz wydarzeń okołosoborowych⁵.

1. Postulaty przedsoborowe

O zamiarze zwołania soboru papież Jan XXIII po raz pierwszy publicznie poinformował 25 stycznia 1959 r. Pół roku później poproszono przyszłych jego uczestników o nadesłanie własnych uwag i propozycji dotyczących projektów dokumentów oraz tematów, jakimi miał się zająć sobór⁶. Odpowiadając na to wezwanie, biskup Franciszek Jop przesłał dłuższą wypowiedź. Jego list nosi datę 10 października 1959 r., a swoje uwagi hierarcha zebrał w 33 punktach. Jego postulaty odnosiły się w zasadzie do trzech grup tematycznych: spraw duchowieństwa, zagadnień administracyjno-prawnych kierowania diecezją oraz odnowy liturgicznej⁷.

Wedle jego opinii, podczas zebrania biskupów należało się zająć w pierwszym rzędzie zagadnieniami dotyczącymi duchowieństwa, jego wychowania i formacji duchowej, wykształcenia teologiczno-pastoralnego oraz działalności duszpasterskiej (nr 1)⁸. Zwracał uwagę na przestrzeganie kan. 987, 4°, zgodnie z którym nie przyjmowano w szeregi duchowieństwa kandydatów wywodzących się z rodzin z problemami alkoholowymi oraz takimi, gdzie pojawił się rozwód czy konkubinat (nr 2). Postulował, by kapłani diecezjalni byli zobowiązani do odbycia w każdym roku rekolekcji trwających trzy pełne dni, a moderatorzy ośrodków rekolekcyjnych mieli im pomóc w tym, także poprzez minimalne pobieranie opłat (nr 3).

⁵ Na temat udziału biskupa Franciszka Jopa w II Soborze Watykańskim pisał H.J. SOBECZKO, *Życie i działalność biskupa Franciszka Jopa w Opolu*, RTSO. Bardziej szczegółowo o zaangażowaniu w odnowę liturgiczną, zainicjowaną przez sobór, napisał ten sam autor w pozycji: *W trosce o liturgiczne dziedzictwo: życie i działalność duszpasterska liturgiczna biskupa Franciszka Jopa (1897–1976)*, Opole 1986. Zob. także: TENŻE, *Il processo d'introduzione della riforma liturgica in Polonia nei primi anni dopo il Concilio ecumenico vaticano II con particolare riferimento all'attività liturgica del vescovo Francesco Jop*, Roma 1980.

⁶ Pismo kard. Tardiniego z 18.06.1959 r., w: *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparendo. Series I (Anteparaeparatoria)*, t. II: *Consilia et Vota Episcoporum et Praelatorum*, cz. I, Città del Vaticano 1961, s. XI–XII.

⁷ *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparendo. Series I (Anteparaeparatoria)*, t. II: *Consilia et Vota Episcoporum et Praelatorum*, cz. II: *Europa*, Città del Vaticano 1961, s. 698–702.

⁸ Zapisy w nawiasach wskazują numer uwagi zawartej w *votum* biskupa Jopa.

Wzywał, by proponować kapłanom comiesięczne spotkanie, podczas którego duchowni mieli adorować Najświętszy Sakrament oraz wysłuchać pobożnej nauki (nr 4). Przełożeni mieli zadbać o większą wspólnotę życia u kapłanów (nr 5). Zwracał uwagę na zagrożenie duchownych sekularyzmem. Odnosząc się do prawa kanonicznego chciał, by przypomniano duchownym o właściwym stroju duchownym i tonsurze, które mają być widowym znakiem wyróżniającym księży. Chciał, by przypomniano duchownym o prowadzeniu życia wstrzemięźliwego, pozbawionego wygodnictwa i zażywania przyjemności (nr 6). Zaskakującym wydaje się być postulat zawarty w punkcie szóstym, gdzie na podstawie swojej wieloletniej praktyki i obserwacji prosił, by sobór nakazał wszystkim kapłanom bez wyjątku głoszenie słowa Bożego wiernym przynajmniej kilka razy w roku, nawet jeżeli nie pracują w duszpasterstwie i zostali obdarzeni godnością kościelną (nr 7).

Biskup Jop sugerował również rewizję istniejących przepisów kanonicznych dotyczących beneficjów kościelnych (nr 10). Przełożeni kościoła mieli zadbać o właściwe zabezpieczenie duchownych w podeszłym wieku i osłabionych przez chorobę poprzez tworzenie specjalnych domów opieki (nr 11). Troszcząc się o utrzymanie duchownych, proponował zagwarantowanie im uczciwego i godziwego źródła utrzymania (nr 9) oraz uwrażliwienie na tę kwestię wiernych (nr 12). Chciał, by duchowni diecezjalni w jak największym stopniu byli wolni od nabywania i administrowania dobrami materialnymi (nr 8). Zależało mu na tym, by fundamentem ich działalności była posługa duszpasterska. Z kolei dla ciągłego podnoszenia poziomu wykształcenia duchownych, wedle biskupa Jopa, należało postawić większe wymagania kwalifikacyjne profesorom seminariów duchownych, którzy nie powinni poprzestać na uzyskaniu doktoratów, ale podobnie jak to ma miejsce na uczelniach uniwersyteckich – winni się habilitować (nr 15).

Druga grupa propozycji przesłanych Komisji Przygotowawczej dotyczyła spraw administracyjno-prawnych kierowania diecezją. Uważał, że dla usprawnienia zarządu diecezją winno tworzyć się diecezje nie przekraczające 500 tys. wiernych. Wyjątkiem winny być duże miasta, gdzie dla dobra duszpasterskiego nie powinno się dokonywać podziału na mniejsze jednostki kościelne (nr 13). Biskup Franciszek Jop w latach 1952–1956, podczas internowania arcybiskupa Eugeniusza Baziaka, zarządzał jako wikariusz kapitulny archidiecezją krakowską. Zapewne doświadczenia wyniesione z tego okresu przyczyniły się do sformułowania postulatu, aby w sposób bardziej klarowny określić, na czym mają polegać rządy diecezją w okresie *sede vacantis* lub *sede impedita* (nr 22). Wyrażał przekonanie, iż dla lepszego przeprowadzenia wizytacji kanonicznych,

przy każdej kurii winni być ustanowieni dwaj wizytatorzy, którzy w imieniu biskupa dokonywaliby regularnych wizytacji kanonicznych. I dodawał, iż w praktyce wizytacje biskupie ograniczają się zwykle do sprawowania liturgii, głoszenia słowa Bożego oraz udzielania sakramentu bierzmowania (nr 14).

Jedną z sugestii biskupa Jopa było także uproszczenie prawa karnego Kościoła. W ogóle przepisy kościelne i ich interpretacja powinny być udoskonalone i w formie zewnętrznej upodobnione do kodeksów prawa świeckiego, które jest bardziej zrozumiałe (nr 32). Postulował, by sankcje kościelne nakładane za godzenie w jedność Kościoła, podważające jurysdykcję i dyscyplinę kościelną, były jasno i dobitnie określone. Proponował, by Stolica Apostolska, oprócz dotychczasowego organu oficjalnego *Acta Apostolicae Sedis*, miała inny, w którym podawałaby oficjalne komentarze do promulgowanych przez siebie norm prawnych, różnych zarządzeń i instrukcji (nr 17). Wyraził ponadto życzenie, by język łaciński, w jakim przygotowywano encykliki, pisma papieskie i dokumenty dykasterii Kurii Rzymskiej, był prostszy i bardziej zrozumiały, tak by łatwiej przygotowywać tłumaczenia dokumentów Kościoła na języki narodowe (nr 31).

Biskupowi Franciszkowi Jopowi bliskie były zagadnienia dotyczące liturgii – i to one znalazły się w trzeciej grupie problemów w przesłanych do Rzymu propozycji. Łatwo zorientować się, że jego sugestie nie miały charakteru dogłębnej reformy liturgii, ale były to uwagi duchownego, mającego na co dzień kontakt z liturgią. Stąd też dotyczył spraw konkretnych⁹. Postulował uproszczenie obrzędu konsekracji¹⁰ kościoła, ołtarza oraz dzwonów. Zwracał przy tym uwagę, iż niektóre świątynie, przez wiele lat po swoim zbudowaniu, nie zostały konsekrowane (nr 24). Podobnie wyrażał się o obrzędzie chrztu dorosłych, który –wedle jego opinii – był nadmiernie rozbudowany (nr 26). Odnosił się także do rytu udzielania sakramentu bierzmowania, gdzie postulował zredukowanie trzykrotnego znaku krzyża do jednego podczas wymawiania formuły tego sakramentu (nr 27). Powoływał się przy tym na praktykę duszpasterską, która wymuszała konieczność udzielania sakramentu bierzmowania grupom wiernych, przekraczającym nieraz i tysiąc osób. Sugerował, by podtrzymana była praktyka udzielania sakramentu bierzmowania wyłącznie przez biskupa, za wyjątkiem sytuacji niebezpieczeństwa śmierci lub braku biskupa (nr 20).

⁹ C. KRAKOWIAK, *Niektóre postulaty dotyczące liturgii w votach polskich biskupów na Sobór Watykański II*, „Anamnesis” 77 (2014), s. 53–61.

¹⁰ Po II Soborze Watykańskim przyjęto określenie „poświęcenia świątyni, dzwonów”, natomiast terminu „konsekracja” używa się do osób i do czynności poświęcenia ołtarza, na którym sprawowana jest Eucharystia.

Prosił, by czas Komunii wielkanocnej wydłużono o 60 dni – aż do uroczystości Trójcy Przenajświętszej (nr 29). Wzywał też do dostosowania do realiów współczesnych obrzędu święceń subdiakonu i rezygnacji z części tekstów, które straciły na znaczeniu (nr 28).

Domagał się rewizji ksiąg liturgicznych. Miał jednak świadomość, że nie jest to sprawa prosta, gdyż teksty zostały wypracowane przez wieki praktyki Kościoła i stanowiły jego dziedzictwo. Jeśli chodzi o brewiarz, to chciał jedynie poprawienia czytań historycznych (nr 33).

Biskupa Jopa charakteryzował prosty styl bycia, stąd zależało mu na uproszczeniu strojów duchownych, zwłaszcza kanonicznych (nr 18) i biskupich (nr 19). Chciał, by zrezygnowano ze zwyczaju ucaławiania ręki i przyklękania przed biskupem odprawiającym liturgię (nr 25). Wnioskował też, by nazwę „tron biskupi” zastąpiono określeniem „katedra” (nr 21).

Śledząc zaangażowanie opolskiego biskupa podczas soboru nietrudno zauważyć, iż postulaty przesłane do Rzymu nie pozostały tylko uwagami na papierze, ale w jakiś sposób wskazały kierunki jego prac soborowych. Stąd też w sferze jego zainteresowań ciągle pojawiały się zagadnienia związane z liturgią, życiem duchowieństwa oraz sprawnym funkcjonowaniem diecezji.

2. W drodze na sobór

„Wyjeżdżam z Opola 5 października, w piątek, o godz. 8.00. Dzień jest pochmurny, brak słońca, ale przynajmniej jest ciepło i nie pada deszcz. (...) W Częstochowie wstępuję na Jasną Górę, by przed Cudownym Obrazem pocieć siebie, duchowieństwo i wiernych Opolszczyzny, oraz zbliżający się sobór, opiece Matki Bożej. Przez całą drogę nie opuszcza mnie troska o to, czy mój samochodzik marki «P-70» nie zawiedzie w tak decydującej chwili i czy tym wozem dojadę szczęśliwie do Warszawy (...)»¹¹. Wyruszył do Rzymu z Warszawy 5 października 1962 r. pociągiem wraz z 14 polskimi biskupami, którym przewodził kard. Stefan Wyszyński. Wzdłuż trasy przejazdu na wielu stacjach w Polsce, Austrii i we Włoszech biskupi byli spontanicznie witani i pozdrawiani przez tłumy wiernych¹². Trzeba zaznaczyć, że to był pierwszy taki wyjazd poza granice kraju od czasów II wojny światowej większej liczby hierarchów. Biskup

¹¹ F. JOP, *Notatki soborowe*, WUDO 18 (1963), nr 3, s. 113.

¹² Okoliczności towarzyszące wyjazdowi biskupów polskich do Rzymu znalazły swoje odbicie w zapiskach kardynała Stefana Wyszyńskiego. Zob. P. RAINA, *Pierwsza sesja Soboru Watykańskiego II*, „Studia Prymasowskie” 6 (2012), s. 311–315.

Franciszek Jop, który przed wojną studiował w Rzymie, osobiście bardzo przeżywał tę podróż. Ostatni raz odwiedził Wieczne Miasto przy okazji kanonizacji św. Andrzeja Boboli w 1938 r.¹³

Zamieszkał w Instytucie Polskim przy *via Pietro Cavallini* 38¹⁴. W tym miejscu zresztą zatrzymywał się później każdorazowo, zarówno podczas soboru, jak i podczas prac w komisjach posoborowych. Po uroczystym otwarciu Soboru Watykańskiego II (11 października 1962 r.) rozpoczęły się zasadnicze obrady. Już w pierwszych dniach soboru Episkopat Polski przedstawił jego kandydaturę podczas wyborów członków Komisji Liturgicznej¹⁵. Głosowanie odbyło się 16 października 1962 r. Biskup opolski został wybrany w skład tego gremium 872 głosami¹⁶ i stał się jednym z 25 członków tejże Komisji¹⁷.

3. Zagadnienia podejmowane przez biskupa Franciszka Jopa na soborze

Był pierwszym z grona polskich ojców soboru, przemawiającym w auli soborowej podczas XI kongregacji generalnej – 31 października 1962 r. Po raz drugi wystąpił 13 listopada – podczas XVIII kongregacji generalnej. Oba przemówienia dotyczyły zagadnień liturgicznych i były stanowiskiem prezentowanym w imieniu Episkopatu Polski. Trzecie wystąpienie biskupa Franciszka Jopa miało miejsce w czasie drugiej sesji w ramach LXVII kongregacji generalnej, którą przeprowadzono 14 listopada 1963 r. Omawiano wówczas kwestie związane z funkcjonowaniem diecezji.

3.1. Postulaty przedstawione podczas wystąpień w auli soborowej

3.1.1. Homilia

Temat homilii był w auli soborowej podnoszony przez ponad 30 ojców soborowych. Większość z nich opowiadała się za zdecydowanym wzmocnieniem

¹³ F. JOP, *Notatki soborowe*, WUDO 18 (1963), nr 3, s. 115.

¹⁴ TENŻE, *Notatki soborowe*, WUDO 18 (1963), nr 5, s. 138.

¹⁵ B. BEJZE, *Sobór Watykański II a Episkopat Polski*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 25 (1987), z. 2, s. 217.

¹⁶ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I: *Periodus Prima*, cz. I: *Sessio Publica I. Congregationes Generales I–IX*, Città del Vaticano 1970, s. 86.

¹⁷ Zaangażowanie biskupa Franciszka Jopa w prace Komisji Liturgicznej zostały szczegółowo opracowane przez ks. prof. Helmuta Sobeczkę. Zob. TENŻE, *W trosce o liturgiczne dziedzictwo*, s. 120–126.

obowiązku głoszenia homilii, a niektórzy domagali się rozszerzenia pojęcia homilii na wszelkiego rodzaju kazania, zwłaszcza katechizmowe.

Biskup Jop rozpoczął swój wywód od tego, że wiele razy podczas dyskusji soborowej nad schematem liturgicznym odwoływano się do dydaktycznych i pastoralnych walorów świętej liturgii oraz katechetycznego jej przełożenia na życie chrześcijańskie¹⁸. Chciał, by ten akcent został jeszcze wzmocniony. Przywołał kan. 1344 Kodeksu Prawa Kanonicznego, który zwracał uwagę na konieczność głoszenia homilii w niedziele i inne dni świąteczne ze względu na dobro duchowe wiernych¹⁹. Porównując schemat konstytucji z jej ostateczną wersją widać, że jego postulaty w dużej mierze zostały uwzględnione. Co prawda, nie znalazło się w tekście konstytucji dosłowne brzmienie zaproponowanego przez niego tekstu, jednak artykuł odnoszący się do homilii został uzupełniony przez dodanie słów, iż „homilii nie można opuszczać w niedziele i święta nakazane bez poważnego powodu” (KL 52). Podobnie druga kwestia została uwzględniona, gdyż poszerzono zakres rozumienia homilii, w których można wyjaśniać „z tekstów świętych tajemnic wiary i zasady życia chrześcijańskiego” (KL 52).

3.1.2. Komunia św. pod dwiema postaciami

Biskup Jop, podobnie jak 57 innych ojców soborowych, w tym hierarchowie polscy, wypowiedział się przeciwko wznowieniu praktyki udzielania Komunii św. pod dwiema postaciami. Uzasadniając swoje stanowisko, powołał się na znane już wcześniej argumenty natury praktyczno-duszpasterskiej, zwłaszcza racje higieniczne²⁰, trudność podawania i niebezpieczeństwo rozlania oraz znieważenia świętych postaci²¹. Sugerował rezygnację z tego artykułu w schemacie konstytucji²². Rzeczywiście, jej schemat został poprawiony, choć nie odzwierciedlił wszystkich postulatów biskupa Jopa. Zawarty w Konstytucji o liturgii zapis dotyczący Komunii św. pod dwiema postaciami został uzupełniony ostatecznie o tekst, w którym przypominano, że należy zachować ustalone przez Sobór Trydencki zasady dogmatyczne oraz uzależniono wypadki udzielania Komunii kielicha od decyzji Stolicy Świętej i zgody ordynariusza (KL 55).

¹⁸ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I, cz. II: *Congregationes generales X–XVIII, Congregatio generalis XI*, s. 60.

¹⁹ *Tamże*.

²⁰ *Tamże*, s. 61.

²¹ *Tamże*.

²² *Tamże*.

3.1.3. Stosowanie pontyfikaliów

Podczas swego drugiego wystąpienia w auli soborowej, podczas XVIII kongregacji generalnej, w dniu 13 listopada 1962 r., zwrócił uwagę na tekst schematu odnoszącego się do stosowania pontyfikaliów. Brzmiał on: „Wypada, aby noszenie odznak pontyfikalnych było zastrzeżone dla tych duchownych, którzy otrzymali święcenia biskupie lub posiadają jakąś szczególną jurysdykcję”²³. Biskup Jop, w porozumieniu z innymi polskimi biskupami, postulował ograniczenie prawa stosowania pontyfikaliów przez duchownych. Jego głos był wynikiem przykrego doświadczenia Kościoła w Polsce z lat 1950–1956, kiedy wielu biskupów zostało usuniętych z diecezji, internowanych bądź wygnanych, a władzę sprawowali wikariusze kapitulni, narzuceni przez władze państwową i niemający święceń biskupich²⁴.

3.1.4. Wartość sztuki sakralnej

Biskup Jop próbował także wnieść poprawkę do punktu odnoszącego się do wartości sztuki sakralnej. Jego uwaga o tym, że należy zamienić słowo *exercitationes* na *opera*²⁵, nie została przyjęta²⁶. Przyjęto natomiast mało istotną poprawkę w drugiej części zdania, zamiast: *artes pulchrae pleno iure*, wstawiono wersję biskupa Jopa: *artes ingenuae optimo iure*²⁷.

3.1.5. Język liturgiczny

We wstępie do fragmentu swego wystąpienia na temat języka liturgicznego biskup Jop wyraźnie zaznaczył, że jego głos odzwierciedla wspólne stanowisko prymasa Polski i polskich biskupów²⁸. Ten temat należał zresztą do bardziej kontrowersyjnych podczas debaty soborowej. Odniosło się do tej kwestii ponad 80 ojców soborowych, prezentując całkiem odmienne stanowiska. Należy zaznaczyć, że ponieważ dyskusja na ten temat odbyła się dwa tygodnie wcześniej, w chwili, gdy biskup Jop wrócił do przedyskutowanego już zagadnienia, kardynał B. Alfrink (z Utrechtu), kierujący obradami, przerwał mu słowami:

²³ *Schema Constitutionis „De sacra Liturgia”*, w: *Schemata Constitutionum et Decretorum de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus. Series Prima*, Città del Vaticano 1962, s. 176.

²⁴ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I, cz. II, s. 652.

²⁵ Swoj wniosek uzasadniał tym, że w sztuce mówi się o wykonanych dziełach ducha ludzkiego, a nie o samej czynności tworzenia.

²⁶ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I, cz. II, s. 652.

²⁷ H.J. SOBECZKO, *W trosce o liturgiczne dziedzictwo*, s. 118.

²⁸ *Tamże*, s. 653.

*Excelentia vestra velit loqui de cap. V et sequentibus!*²⁹ Biskup Jop skrócił swoje wywody i przeszedł do następnego zagadnienia.

Przedstawiając w imieniu Episkopatu Polski postulat zachowania języka łacińskiego w brewiarzu i we Mszy św., z wyjątkiem części należących do ludu i czytań, biskup Jop przytaczał następujące argumenty:

- język łaciński ma ogromne zasługi dla kultury i cywilizacji, również polskiej, gdyż w tym języku są spisane najstarsze nasze dzieje i pierwsze wzmianki historyczne (m.in. *Kronika Polski* bł. Wincentego Kadłubka); w tym języku pisało wielu pisarzy i poetów polskich (Kochanowski, Sarbiewski);
- język łaciński w dużej mierze obronił w Polsce jedność Kościoła i uchronił go przed schizmą;
- język łaciński jest elementem jedności Kościoła oraz przez całe wieki był językiem jego liturgii³⁰.

Piotr Rutkowski, autor książki *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, napisał m.in.: „2209 ojców soborowych zgromadzonych w Bazylice św. Piotra usłyszało zapewne jedno z piękniejszych wyznań złożonych na tym światowym zgromadzeniu przez przedstawicieli Polski. Dotyczyło ono łaciny, będącej tam przedmiotem przetargu”³¹. Stanowisko Episkopatu Polski, zaprezentowane przez ordynariusza opolskiego, nie należało do skrajnych. Podobne poglądy na sprawę miało większość ojców soborowych i w takim duchu też zredagowano tekst Konstytucji o liturgii: „W obrządkach łacińskich zachowuje się używanie języka łacińskiego poza wyjątkami określonymi przez prawo szczegółowe” (KL 36). Pozostawiono wszak otwartą furtkę w postaci możliwości stopniowego wprowadzania języka narodowego w liturgii. Stopniowo następowało to także w Polsce. 6 maja 1970 r. Episkopat Polski na konferencji plenarnej we Wrocławiu przyjął uchwałę o całkowitym wprowadzeniu języka polskiego do wszystkich obrzędów: mszału, rytuału, pontyfikału i liturgii godzin.

3.1.6. Kompetencja władzy kościelnej

Bardzo wiele kontrowersji wzbudziła w auli soborowej dyskusja na temat władzy kompetentnej w liturgii. Znaczna część biskupów opowiadała się za zerwaniem z potrydencką centralizacją w liturgii. Ostatecznie szerokie kompe-

²⁹ *Tamże.*

³⁰ *Tamże.*

³¹ P. RUTKOWSKI, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2014, s. 101.

tencje przyznano biskupom ordynariuszom, a także konferencjom biskupów: regionalnym i krajowym oraz innym prawnie ustanowionym zespołom biskupów. Biskup Jop, w imieniu polskich hierarchów, domagał się dokładniejszego określenia tychże uprawnień³². Jak pokazały posoborowe doświadczenia, brak szczegółowych przepisów w tej materii nie ułatwił odnowy liturgicznej. Kwestia została doprecyzowana przez kolejny dokument będący komentarzem do tegoż artykułu konstytucji.

3.1.7. Problem wielkości diecezji

Podczas LXVII kongregacji generalnej, w dniu 14 listopada 1963 r., biskup Jop znów zabrał głos. To było ostatnie wystąpienie polskiego hierarchy podczas II sesji soborowej. Wygłosił wotum odnoszące się do spraw episkopalnych. Tym razem występował w swoim imieniu, po prymasie Polski. Z uznaniem wypowiedział się o propozycjach schematu dotyczącego właściwego podziału diecezji i podkreślał, że trzeba zatroszczyć się o to, by dobro dusz było jedynym kryterium ustalania ich granic. Miał świadomość, iż granice ukształtowane pod wpływem wydarzeń politycznych, wojennych i gospodarczych nie gwarantują realizacji zadań duszpasterskich³³. Kolejne zdania wotum biskupa Jopa zawierały krytyczne podejście do schematu, który – jego zdaniem – nie precyzował, w jaki sposób podział taki winien być przeprowadzony, a także – nawet w przybliżeniu – nie podawał sugestii, jakie diecezje miałyby temu podziałowi podlegać oraz jak wielu wiernych miałyby się znaleźć w ich granicach. Był również przeciwny zawartemu w schemacie projektowi tworzenia specjalnych komisji – organów stałych, mających zajmować się podziałem diecezji. Uważał, że nie ma takiej potrzeby, gdyż tego rodzaju zmiany bywają na ogół zjawiskiem rzadkim. Krytycznie odniósł się do planu zniesienia niewielkich diecezji lub wręcz małych, gdyż nierzadko, jak np. we Włoszech, zdarza się, że mają one swoją długą historię, sięgającą w wielu wypadkach pierwszych wieków chrześcijaństwa. Jego zdaniem, rozsądniej byłoby w takich przypadkach łączyć niewielkie diecezje, aniżeli doprowadzać do ich zniesienia³⁴.

³² *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I, cz. II, *Congregatio generalis XVIII*, s. 653.

³³ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. II: *Periodus secunda*, cz. V: *Congregationes generales LXV–LXXIII*, *Congregatio generalis LXVII*, Città del Vaticano 1970, s. 220.

³⁴ *Tamże*, s. 221.

Relację z wystąpienia biskupa Jopa zamieścili na swoich łamach: „Słowo Powszechne”³⁵, a za nim „Życie i Myśl”³⁶.

3.2. Postulaty przekazane w formie opinii pisemnej

Biskup Franciszek Jop był jednym z dziewięciu polskich ojców soborowych, którzy na temat schematów omawianych w auli soborowej złożyli opinię w formie pisemnej. Spod jego pióra wyszły dwa teksty. Pierwszy odnosił się do schematu o świętej liturgii (po I sesji), drugi zaś dotyczył schematu o posłannictwie i życiu prezbiterów.

3.2.1. Uwagi do schematu o świętej liturgii

Po pierwszej sesji soborowej nadesłał wotum, w którym zawarł troskę swoją i innych kapłanów polskich odnoszącą się do liturgii³⁷. Postulował zwrócenie uwagi na uszanowanie świętych postaci podczas liturgii, by nie dopuścić do ich profanacji. Przesłał ponadto wskazówki dotyczące obrzędów mszalnych. Zastanawiał się nad koniecznością dodawania wody do wina w czasie przygotowania darów (nr 1), nad łamaniem hostii po słowach: *Libera nos...* (nr 2). Zwracał się z prośbą, by dozwolono kapłanom, którzy odprawiają dwie lub trzy Msze św. w uroczystość Bożego Narodzenia lub w Dniu Zadusznym, aby mogli po Mszy św. dokonać puryfikacji świętych naczyń bez specjalnego zezwolenia i by to nie przeszkadzało w celebrowaniu kolejnej Mszy (nr 3). Prosił też o uproszczenie modlitw brewiarzowych, które rozdzielały wspomnienia: „o jednym wyznawcy” i „o jednej dziewicy” od wspomnień: „wielu wyznawców” i „wielu dziewic” (nr 4). Zastanawiał się też nad używaniem słów: „Pan z wami” podczas modlitwy brewiarzowej oraz w trakcie liturgii eucharystycznej, gdy kapłan sam się modli lub sam celebrowe Mszę św. (nr 5). Prosił także o uzupełnienie zawartych w brewiarzu czytań historycznych dotyczących świętych o informację na temat czasu ich życia i śmierci (nr 6).

³⁵ *Sobór Watykański II*, „Słowo Powszechne” 16 (1963), nr 274, s. 2.

³⁶ [F. Jop], *LXVII Kongregacja Generalna – 14.11.1963 r. Schemat „O biskupach i zarządzaniu diecezjami”*, Rozdz. III i IV, „Życie i Myśl” 14 (1964), nr 1–2, s. 153.

³⁷ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. II, cz. V, Appendix. *Animadversiones quod schema de sacra Liturgia post primam Concilii periodum a patribus scripto exhibitae*, s. 862–864.

3.2.2. Uwagi odnoszące się do schematu na temat posłannictwa i życia prezbiterów

Biskup Franciszek Jop wyraził chęć zabrania głosu podczas dyskusji nad schematem: *De ministerio et vita presbyterorum*. Toczyła się ona 16 listopada 1965 r. Niestety, z powodu dużej liczby mówców jego tekst został przyjęty w formie pisemnej³⁸.

Biskup Jop chciał, żeby podkreślono, iż kapłan oprócz tego, że jest głosicielem słowa Bożego, szafarzem sakramentów oraz nauczycielem Ludu Bożego, ma urząd świadka Chrystusa (*Munus Testis Christi*). Twierdził, że obecnie bardziej niż kiedykolwiek potrzeba podkreślenia tego rysu kapłańskiego charyzmatu (nr 1). Odwołał się m.in. do słów papieża Piusa X, zapisanych w ekshortacji *Haerent animo* (O świętości kapłańskiej): „Nie ma bowiem takiego kapłana, który jest dobrym lub złym, ale przykład jego życia wywiera wielki wpływ na życie wiernych. Gdziekolwiek znajduje się kapłan prawdziwie dobry, tam niebo zsyła skarb w obfitości”³⁹.

Sugerował, by z mocą podkreślono konieczność wierności kapłana dyscyplinie kościelnej, co ma bezpośredni wpływ na zachowanie jedności Kościoła. Chciał też doprecyzowania kwestii związanych ze wstrzemięźliwością duchownych (celibat) oraz ich ubóstwem (nr 3). Był zdecydowanym orędownikiem wprowadzenia większej prostoty i ubóstwa duchownych. Twierdził, iż Kościół wyrasta z ubogich, jest powołany dla ubogich, i dlatego kapłani powinni naśladować ubóstwo Chrystusa i dzielić życie ubogich (nr 4). Ostatnim postulatem jego było to, by w słowach konstytucji znalazł się zapis, że wielu kapłanów będących autentycznymi świadkami Chrystusa znosi z tego powodu prześladowanie (nr 5).

4. Wydarzenie towarzyszące soborowi

Pobyty biskupów polskich w Rzymie z racji trwającego Soboru Watykańskiego II nie ograniczał się jedynie do obrad w Bazylice św. Piotra. Oprócz nich regularnie odbywały się zebrania polskich biskupów, podczas których oma-

³⁸ *Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. IV: *Periodus quarta*, cz. V: *Congregationes generales CLI–CLV. Sessio Publica VII, Animadversiones scripto exhibitae quod schema decreti de ministerio et vita presbyterorum*, Città del Vaticano 1970, s. 364–366.

³⁹ *Il sacerdote non è tale che possa essere buono o cattivo semplicemente per se, ma l'esempio della sua vita è secondo di conseguenze sull'indirizzo della vita dei fedeli. Dove c'è un sacerdote veramente buono c'è un tesoro largito dal cielo.* Zob. PIUS X, *Haerent animo* (O świętości kapłańskiej), Warszawa 2002, s. 5.

wiano prace soborowe i uzgadniano wspólne stanowisko w różnych kwestiach. Te spotkania odbywały się w Instytucie Polskim najpierw raz w tygodniu, a potem częściej, i przewodniczył im prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński. Biskup Jop referował przede wszystkim zagadnienia związane z pracami Komisji Liturgicznej.

Kilkakrotnie, wraz z innymi polskimi hierarchami, w gronie członków Komisji Liturgicznej oraz indywidualnie przyjmowany był na audyencjach przez papieża. Podczas pierwszej sesji dwukrotnie zaprosił do siebie polskich hierarchów Jan XXIII: najpierw zaraz po przyjeździe – 8 października 1961 r., a następnie tuż przed powrotem do kraju – 25 października 1962 r. Biskup Jop był także u Jana XXIII dwukrotnie, gdy cały miesiąc maj 1963 r. spędził w Rzymie na posiedzeniach soborowej Komisji Liturgicznej. Został przyjęty przez papieża 13 i 20 maja 1963 r. Pod koniec obrad soborowych spotkał się na audyencji z Pawłem VI: najpierw został przyjęty 10 listopada 1965 r. z członkami Rady Liturgicznej, a następnie 13 listopada 1965 r. z wszystkimi polskimi biskupami⁴⁰.

Korzystając z nadarzającej się okazji, biskup Franciszek Jop sześciokrotnie przemawiał za pośrednictwem Radia Watykańskiego⁴¹. Wygłosił na falach eteru następujące konferencje: *Sobór Powszechny* (21 października 1962 r.)⁴², *Kościół chwalcący Boga i jego liturgia* (25 października 1963 r.)⁴³, *Odpowiedzialność za wspólny dom* (18 listopada 1963 r.)⁴⁴, *Śląskie sanktuarium św. Anny na Górze Chełmowej* (2 grudnia 1963 r.)⁴⁵, *Zbawienny wpływ przykładu życia chrześcijańskiego i jednostki na odnowę stylu życia rodzinno-społecznego* (26 września 1964 r.)⁴⁶ oraz *Owieczna młodość Kościoła* (21 października 1965 r.)⁴⁷. Został również poproszony o przygotowanie i wygłoszenie kilku kazań i konferen-

⁴⁰ Zob. H.J. SOBECZKO, *Życie i działalność biskupa Franciszka Jopa w Opolu*, s. 72–76.

⁴¹ *Tamże*.

⁴² F. JOP, *Przemówienie o Soborze Watykańskim II w Radio Watykańskim dnia 21.11.1962 r.*, WUDO 17 (1962), nr 12, s. 369–371.

⁴³ TENŻE, *Kościół chwalcący Boga i jego liturgia. Konferencja z cyklu „Kościół – nasz dom”, wygłoszona przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej* (25.10.1963 r.), WUDO 18 (1963), nr 12, s. 299–302.

⁴⁴ TENŻE, *Odpowiedzialność za wspólny dom. Konferencja wygłoszona przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej dnia 18.11.1963 r.*, WUDO 18 (1963), nr 12, s. 302–305.

⁴⁵ TENŻE, *Śląskie sanktuarium św. Anny na Górze Chełmowej. Przemówienie wygłoszone przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej 2.12.1963 r.*, WUDO 19 (1964), nr 1, s. 11–13.

⁴⁶ TENŻE, *Zbawienny wpływ przykładu życia chrześcijańskiego i jednostki na odnowę stylu życia rodzinno-społecznego*, w: TENŻE, *W służbie Słowa Bożego*, Opole 1966, s. 219–226.

⁴⁷ TENŻE, *Owieczna młodość Kościoła*, w: TENŻE, *W służbie Słowa Bożego*, s. 227–233.

cji. 3 listopada 1962 r. miał konferencję ascetyczną dla biskupów polskich zamieszkających w Instytucie Polskim⁴⁸. Podczas II sesji soborowej w kościele św. Andrzeja na Kwirynale wygłosił w języku włoskim kazanie na uroczystość św. Stanisława Kostki (13 listopada 1963 r.). Kazanie to miało miejsce podczas głównego nabożeństwa, w obecności prymasa Stefana Wyszyńskiego i pozostałych polskich hierarchów obecnych w Rzymie⁴⁹. Dwa lata później, w tym samym miejscu i dniu, odprawił Mszę św. i wygłosił po włosku konferencję do nowicjuszek zgromadzeń żeńskich w Rzymie⁵⁰. Udzielił także dwóch wywiadów dla włoskich czasopism religijnych. Na temat życia liturgicznego w Polsce rozmawiał z redaktorem pisma „Il Regno” (24 października 1962 r.)⁵¹, a na temat zwyczajów bożonarodzeniowych w swojej ojczyźnie i diecezji wypowiedział się na łamach pisma „Città Nuova” (6 grudnia 1962 r.)⁵². Każdorazowy pobyt w Rzymie wykorzystywał do nawiedzenia Sekretariatu Stanu i poszczególnych kongregacji rzymskich w sprawach dotyczących diecezji opolskiej.

Biskup Jop nie chciał zachowywać tylko dla siebie tego, co przeżywał i czego doświadczał dzięki udziałowi w soborze. I dlatego dzielił się tym z kapłanami i świeckimi pozostającymi w łączności duchowej ze swoim ordynariuszem. Pod koniec I sesji soborowej, jeszcze będąc w Wiecznym Mieście, podzielił się swoimi wrażeniami z udziału w tym doniosłym wydarzeniu z całą diecezją w liście pasterskim z dnia 24 listopada 1962 r.⁵³ Gdy wrócił do Opolą z I sesji, zaraz w najbliższą niedzielę, podczas Mszy św. wieczornej sprawowanej w katedrze, wspominał swój pobyt w Rzymie. 18 grudnia 1962 r. skierował do wiernych kolejny list, w którym niejako podsumował to, czego był świadkiem podczas I sesji soborowej. Często prosił o modlitwę w intencji pomyślnego przebiegu zebrania biskupów⁵⁴.

Wyjazd z Polski w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku (tym bardziej wyjazd biskupa katolickiego) wiązał się z licznymi utrudnieniami (jak chociażby problem z otrzymaniem paszportu). Stąd też nie dziwi fakt, że hierar-

⁴⁸ F. JOP, LF II, s. 225.

⁴⁹ *Tamże*, s. 275.

⁵⁰ Tekst polski zob. TENŻE, *W służbie Słowa Bożego*, s. 151–157.

⁵¹ TENŻE, *Notatki soborowe*, WUDO 19 (1964), nr 9, s. 210.

⁵² TENŻE, *Betlem a tutte le latitudini, serv. a cura di S. Lucarini*, „Città Nuova” 6 (1962), nr 24–25, s. 5–8.

⁵³ TENŻE, *List pasterski księdza biskupa w Opolu, nadesłany z Rzymu*, s. 380.

⁵⁴ TENŻE, *List pasterski księdza biskupa w Opolu do duchowieństwa i wiernych Opolszczyzny, wydany po powrocie z Pierwszej Sesji Soboru Powszechnego w Rzymie*, WUDO 18 (1963), nr 12, s. 19–22.

chowie uczestniczący w soborze wykorzystali szansę, by również nawiedzić miejsca pielgrzymkowe. Podobnie uczynił i biskup Jop. Po zakończeniu II sesji soboru odbył wraz z grupą polskich biskupów pielgrzymkę do Ziemi Świętej (5–15 grudnia 1963 r.)⁵⁵. Podczas III sesji udał się do Neapolu, gdzie 19 września 1964 r. był świadkiem cudu św. Januarego⁵⁶. Wraz z biskupem J. Zarębą z Włocławka w dniach 3–8 listopada 1965 r. był na pielgrzymce w: Lourdes, Ars, Lisieux, Paray-le-Monial i Paryżu⁵⁷.

Szczególnie wiele uwagi, czasu i sił poświęcił biskup Franciszek Jop Komisji Liturgicznej, a następnie Radzie Liturgicznej. Komisja Liturgiczna, w skład której został wybrany już w pierwszych dniach trwania soboru, była jedną z 10 komisji soborowych. Udział w jej pracach wkładał na barki biskupa dodatkowe zadania. Posiedzenia komisji odbywały się niemal codziennie w godzinach popołudniowych. Pracował więc rano: od 9.30 do 12.30 i popołudniu: od 17.00 do 19.00⁵⁸. Należy zaznaczyć, iż projekt konstytucji liturgicznej wszedł pod obrady ojców soborowych jako pierwszy i dlatego prace komisji musiały zostać zintensyfikowane. W czasie I sesji soboru Komisja Liturgiczna odbyła 21 posiedzeń⁵⁹. Wedle notatek biskupa Franciszka Jopa, zaproponowano mu w dniu 14 listopada 1962 r. objęcie przewodnictwa podkomisji ds. brewiarza⁶⁰. Jego udział w pracach Komisji Liturgicznej, gdzie został przydzielony do dwóch podkomisji: VIII – „Sakramenty św. i sakramentalia” oraz IX – „O brewiarzach”, nałożył na niego dodatkowe obowiązki. Polegały one nie tylko na pracy podczas zebrań, ale również na analizie i ocenie uwag kierowanych przez ojców soborowych pod adresem schematu Konstytucji o liturgii. Ta praca była wykonywana w przerwach między kolejnymi sesjami soborowymi. Pomiędzy I a II sesją biskup Jop przez cały miesiąc maj 1963 r. przebywał w Rzymie na posiedzeniach tejże komisji, która była zobligowana do przygotowania ostatecznej wersji Konstytucji o liturgii. Jako odpowiedzialny w gronie polskich biskupów za sprawy związane z liturgią, do niego także należała m.in. troska o zatwierdzenie dla polskich diecezji kalendarza *Proprium Sanctorum* dla mszału oraz dodatku

⁵⁵ P. RUTKOWSKI, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, s. 111. Towarzyszami jego byli m.in.: J. Ablewicz, H. Bednorz i K. Wojtyła.

⁵⁶ „Jestem głęboko wstrząśnięty tym, co widzę. (...) Bogu niech będą dzięki za łaskę, której dzisiaj dostąpiłem” – odnotował w *Zeszytach czynności*. Zob. F. JOP, LF II, s. 316.

⁵⁷ F. JOP, LF III, s. 9–10.

⁵⁸ Podczas II sesji te prace były jeszcze intensywniejsze i posiedzenia Komisji Liturgicznej zwykle trwały od godz. 15.00 do godz. 20.00.

⁵⁹ Por. H.J. SOBECZKO, *W trosce o liturgiczne dziedzictwo*, s. 121.

⁶⁰ „Z trudem się wybroniłem” – zapisał biskup Jop. Zob. F. JOP, LF II, s. 228.

do brewiarza – *Officia propria Dioecesium Poloniae*. W tej sprawie spotykał się z prymasem Wyszyńskim oraz o. Franciszkiem Małaczyńskim OSB, sekretarzem Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski.

Gdy została przyjęta przez ojców soborowych Konstytucja o liturgii, papież Paweł VI powołał specjalną komisję, zwaną: Radą do Wykonania Konstytucji o liturgii. Do grona jej członków został włączony również biskup Franciszek Jop. Brał udział w jej obradach w kwietniu 1963 r., a także w trakcie III i IV sesji soboru. Jej ustalenia, dotyczące m.in. sprawy języka narodowego w liturgii, reformy kalendarza, mszału i rytuału rzymskiego, obrzędu chrztu dorosłych czy obrzędu święceń, na bieżąco referował polskim biskupom spotykającym się w Instytucie Polskim⁶¹.

Zakończenie

Na podstawie osobistych zapisków hierarchy można dokonać zestawienia liczby dni, w których to – w związku z soborem – pozostawał poza diecezją. I tak podróż i pobyt w Rzymie z okazji czterech sesji soborowych przedstawia się następująco: od 5 października do 14 grudnia 1962 r., od 25 września do 18 grudnia 1963 r., od 11 września do 2 grudnia 1964 r. oraz od 10 września do 11 grudnia 1965 r. Dodatkowo dwukrotnie udawał się do Wiecznego Miasta z racji obrad Komisji Liturgicznej (1–31 maja 1963 r.) oraz I sesji Rady Liturgicznej (od 18 kwietnia do 17 maja 1964 r.). Tak więc pomiędzy październikiem 1962 r. a grudniem 1965 r. biskup Jop spędził poza macierzystą diecezją około 380 dni, czyli ponad rok.

Biskup Jop wniósł ważny wkład w prace nad liturgią. Wartość jego wystąpienia w auli soborowej nie polega na szczególnie odkrywczym podejściu do omawianej tematyki, ale na próbie dorzucenia do dyskusji uwag duszpasterza i praktyka. Zapewne należał do grona polskich hierarchów, którzy soborowi poświęcili wiele czasu i sił, zdając sobie sprawę z wyjątkowości i doniosłości wydarzenia. Po zakończeniu soboru wcielał jego ustalenia w życie w swojej diecezji oraz na forum Episkopatu Polski, nadal zajmując się sprawami liturgii.

Jego bezpośredni sąsiad z auli soborowej, biskup R.J. Pierárd z Châlons-sur-Marne we Francji, złożył o nim takie świadectwo: „Budowałem się zawsze jego postawą. Słuchał bardzo uważnie wszystkiego, co było mówione w auli soborowej, notował wszystko, nigdy nie opuszczał swego miejsca (nie korzystał

⁶¹ Por. H.J. SOBECZKO, *W trosce o liturgiczne dziedzictwo*, s. 126–128.

z usług baru itp.). Jego pobożność była równie gorąca i gorliwa, jak jego praca. Kochał Polskę z całego serca, o swojej diecezji opowiadał mi z zapalem. Było to dla mnie wielką łaską, że mogłem być jego sąsiadem w czasie soboru⁶².

Bibliografia

- Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparendo. Series I (Antepreparatoria)*, t. II: *Consilia et Vota Episcoporum et Praelatorum*, cz. I–II: Europa, Città del Vaticano 1961.
- Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. I: *Periodus Prima*, cz. I: *Sessio Publica I. Congregationes Generales I–IX*; cz. II: *Congregationes generales X–XVIII*; Città del Vaticano 1970.
- Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. II: *Periodus secunda*, cz. V: *Congregationes generales LXV–LXXIII*; *Appendix: Animadversiones quod schema de sacra Liturgia post primam Concilii periodum a patribus scripto exhibitae*, Città del Vaticano 1970.
- Acta Synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. IV: *Periodus quarta*, cz. V: *Congregationes generales CLI–CLV. Sessio Publica VII, Animadversiones scripto exhibitae quod schema decreti de ministerio et vita presbyterorum*, Città del Vaticano 1970.
- Schemata Constitutionum et Decretorum de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus. Series Prima*, Città del Vaticano 1962.
- BEJZE B., *Sobór Watykański II a Episkopat Polski*, „*Studia Theologica Varsoviensia*” 25 (1987), z. 2, s. 213–224.
- KRAKOWIAK C., *Niektóre postulaty dotyczące liturgii w votach polskich biskupów na Sobór Watykański II*, „*Anamnesis*” 77 (2014), s. 53–61.
- JOP F., *Liber functionum episcopalium Francisci Jop Episcopi*, t. I–IV (1945–1976), cyt. za: H.J. SOBECZKO, *Życie i działalność biskupa Franciszka Jopa w Opolu*, RTSO 6 (1978), s. 45–88.
- JOP F., *Notatki soborowe*, WUDO 18 (1963), s. 113–141, 155–161, 181–190, 209–213, 225–234; 19 (1964), s. 39–45, 64–72, 155–162, 204–215, 232–235.
- JOP F., *Przemówienie o Soborze Watykańskim II w Radio Watykańskim dnia 21.11.1962 r.*, WUDO 17 (1962), nr 12, s. 369–371.

⁶² R.J. PIERÁRD, *List kondolencyjny z 28.09.1976 r.* (nadesłany w języku francuskim), tłum. H.J. Sobeczko, WUDO 32 (1977), nr 2–3, s. 91.

- JOP F., *List pasterski księdza biskupa w Opolu, nadesłany z Rzymu, do duchowieństwa i wiernych Śląska Opolskiego z dnia 24.11.1962 r.*, WUDO 17 (1962), nr 12, s. 377–380.
- JOP F., *Betlem a tutte le latitudini, serv. a cura di S. Lucarini*, „Citta Nuova” 6 (1962), nr 24–25, s. 5–8.
- JOP F., *List pasterski księdza biskupa w Opolu do duchowieństwa i wiernych Opolszczyzny, wydany po powrocie z Pierwszej Sesji Soboru Powszechnego w Rzymie*, WUDO 18 (1963), nr 12, s. 19–22.
- JOP F., *Kościół chwalczy Boga i jego liturgia. Konferencja z cyklu „Kościół – nasz dom”, wygłoszona przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej (25.10.1963 r.)*, WUDO 18 (1963), nr 12, s. 299–302.
- JOP F., *Odpowiedzialność za wspólny dom. Konferencja wygłoszona przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej dnia 18.11.1963 r.*, WUDO 18 (1963), nr 12, s. 302–305.
- JOP F., *Śląskie sanktuarium św. Anny na Górze Chełmowej. Przemówienie wygłoszone przed mikrofonem Rozgłośni Watykańskiej 2.12.1963 r.*, WUDO 19 (1964), nr 1, s. 11–13.
- JOP F., *Prace soborowej Komisji Liturgicznej*, AK t. CCCXXXII (1964), s. 151–159.
- JOP F., *LXVII Kongregacja Generalna – 14.11.1963 r. Schemat „O biskupach i zarządzaniu diecezjami”, Rozdz. III i IV, „Życie i Myśl”* 14 (1964), nr 1–2, s. 152–153.
- JOP F., *W służbie Słowa Bożego*, Opole 1966.
- PIUS X, *Haerent animo* (O świętości kapłańskiej), Warszawa 2002.
- RAINA P., *Pierwsza sesja Soboru Watykańskiego II*, „Studia Prymasowskie” 6 (2012), s. 309–342.
- RUTKOWSKI P., *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2014.
- Sobór Watykański II*, „Słowo Powszechne” 16 (1963), nr 274, s. 2.
- SOBECZKO H.J., *Il processo d'introduzione della riforma liturgica in Polonia nei primi anni dopo il Concilio ecumenico vaticano II con particolare riferimento all'attività liturgica del vescovo Francesco Jop*, Roma 1980.
- SOBECZKO H.J., *W trosce o liturgiczne dziedzictwo: życie i działalność duszpasterska liturgiczna biskupa Franciszka Jopa (1897–1976)*, Opole 1986.
- SOBECZKO H.J., *Życie i działalność biskupa Franciszka Jopa w Opolu*, RTSO 6 (1978), s. 45–88.

Streszczenie

Dyskurs przedstawia sylwetkę biskupa Franciszka Jopa w kontekście przygotowań do soboru, prac w trakcie soboru oraz wydarzeń okołosoborowych. Biskup Jop był jednym z 63 polskich hierarchów, którzy wzięli udział w obradach soborowych i jednym z dziewięciu, którzy uczestniczyli we wszystkich czterech sesjach.

Odpowiadając na wezwanie Komisji Przygotowawczej, biskup Jop przesłał swoje postulaty na sobór. Odnosiły się one w zasadzie do trzech grup tematycznych: spraw dotyczących duchowieństwa, zagadnień administracyjno-prawnych kierowania diecezją oraz odnowy liturgicznej. W trakcie trwania soboru wszedł w skład soborowej Komisji Liturgicznej. Trzykrotnie zabierał głos w trakcie soboru. Jego dwa pierwsze wystąpienia dotyczyły schematu Konstytucji o liturgii i były stanowiskiem prezentowanym w imieniu Episkopatu Polski. Trzecia wypowiedź dotyczyła funkcjonowania diecezji. Był także jednym z dziewięciu polskich ojców soborowych, którzy na temat schematów omawianych w auli soborowej złożyli opinię w formie pisemnej. Biskup Jop przygotował dwa teksty. Pierwszy odnosił się do schematu o świętej liturgii, drugi zaś dotyczył schematu o posłannictwie i życiu prezbiterów.

Osobiste zaangażowanie biskupa Franciszka Jopa w prace Soboru Watykańskiego II rzutowało na ich późniejsze wprowadzenie w życie w diecezji opolskiej oraz na dalsze działania hierarchy na forum Episkopatu Polski w ramach Komisji Liturgicznej.

Słowa kluczowe: biskup Franciszek Jop, Sobór Watykański II, ojcowie soborowi, soborowa Komisja Liturgiczna, Komisja Liturgiczna Episkopatu Polski.

Bishop Franciszek Jop on the Second Vatican Council.

Abstract

The discourse presents the profile of bishop Franciszek Jop in the context of preparations for the council, works during the council and events connected with the council. Bishop Jop was one of 63 Polish hierarchs who took part in the council sessions and one of nine who took part in all four sessions.

In response to the call of the Preparatory Commission bishop Jop sent his calls to the council. They concerned by and large three thematic groups: issues concerning the clergy, legal and administrative issues of management of a diocese and liturgical renewal. During the council he entered the council's Liturgical Commission. He took the floor thrice during the council. His first two speeches concerned the schema (draft) of the Constitution on the Liturgy and were the position presented in the name of the Polish Episcopate. The third speech concerned functioning of a diocese. He was also one of the nine Polish council fathers who formed their opinion on the schemata discussed in the council hall in writing. Bishop Jop prepared two texts. The first one concerned the schema on the sacred liturgy, while the second one concerned the schema on the mission and life of priests.

Personal engagement of bishop Franciszek Jop in the works of the Second Vatican Council had an effect on their later implementation in the diocese of Opole and further actions of the hierarch in the forum of the Polish Episcopate within the Liturgical Commission.

Keywords: bishop Franciszek Jop, Second Vatican Council, council fathers, Liturgical Commission of the Ecumenical Council, Liturgical Commission of the Episcopate of Poland.